

SUN'IY INTELEKTNING ZAMONAVIY TA'LIMDAGI O'RNI

Xujanova Nilufar Do'smat qizi

Худжанова Нилуфар Дусмат кизи

Khujanova Nilufar Dusmat kizi

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti
universiteti tayanch doktoranti*

*Ташкентский государственный университет узбекского языка и
литературы имени Алишера Навои, базовый докторант*

*Alisher Navo'i Tashkent State University of Uzbek Language and
Literature, PhD student*

[*nilufarxujanova@gmail.com*](mailto:nilufarxujanova@gmail.com)

ORCID: 0009-0000-3852-5329

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kundan kunga rivojlanib borayotgan sun'iy intellektning zamonaviy ta'limda tutgan o'rni haqida so'z boradi. Hozirgi globallashuv sharoitida sun'iy intellekt har bir sohada o'z o'rniga ega bo'lib bormoqda. Ta'lim sohasida ham sun'iy intellekt imkoniyatlari kengayib bormoqda. Mazkur maqolada ta'lim jarayonida sun'iy intellektni joriy qilish va ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan fikr va mulohazalar o'rin egallagandir.*

Kalit so'zlar: *zamonaviy ta'lim, sun'iy intellekt, raqamli savodxonlik, individual, texnologiyalar.*

Abstract: *This article discusses the role of artificial intelligence, which is developing day by day, in modern education. In the current conditions of globalization, artificial intelligence is gaining its place in every field. The possibilities of artificial intelligence are also expanding in the field of education. This article contains ideas and considerations aimed at introducing artificial intelligence in the educational process and improving the quality of education.*

Keywords: *modern education, artificial intelligence, digital literacy, individual, technologies.*

Аннотация: В данной статье рассматривается роль искусственного интеллекта, который развивается с каждым днем, в современном образовании. В современных условиях глобализации искусственный интеллект завоевывает свое место в каждой сфере. Расширяются возможности искусственного интеллекта и в сфере образования. В данной статье содержатся идеи и соображения, направленные на внедрение искусственного интеллекта в образовательный процесс и повышение качества образования.

Ключевые слова: современное образование, искусственный интеллект, цифровая грамотность, личность, технологии.

Kirish

So'nggi yillarda jadal rivojlanayotgan texnologiyalar ichida sun'iy intellekt (SI) alohida o'rin egallamoqda. Ko'plab sohalarda bo'lgani kabi, ta'lim tizimida ham SI keng ko'lamda qo'llanilmoqda. Hozirgi kunga kelib SI imkoniyatlari kengayib o'quv jarayonlarida faol ishtirok etmoqda. Ta'lim sohasida SI vositalaridan foydalanish o'quv jarayonini yanada interaktiv, samarali va individual yondashuvga asoslangan shaklga keltirmoqda. Sun'iy intellekt asosida ishlovchi dasturlarning o'qituvchilar uchun taklif qilayotgan imkoniyatlari orqali ta'lim sifatini yanada ko'tarish mumkin.

Ushbu maqolada zamonaviy ta'limda sun'iy intellektning tutgan o'rni, uning ijobiy jihatlari, o'quv jarayoniga integratsiyalashuvi tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt vosilaridan samarali foydalanish orqali ta'lim sifatini oshirish, individual yondashuv asosida bilim berish kabi masalalar ilmiy asosda ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism

Sun'iy intellekt (SI) ta'lim sohasida tezkor fikr-mulohazalarni taqdim etish hamda o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos dars metodikasini ishlab chiqish imkonini beradi. Bundan tashqari, SI baholash va nazorat jarayonlarini soddalashtirib, o'qituvchilarga o'quv dasturlarini ishlab chiqish va sifatli dars o'tishga ko'proq vaqt ajratishga yordam beradi. Aldosari (2020) ta'kidlaganidek ta'lim muassasalaridan zamonaviy texnologik taraqqiyotga mos ravishda o'qitish va o'rganish jarayonlarini yangilab borish talab etiladi [1].

Sun'iy intellekt texnologiyalari — mashinaviy o'rganish, chuqur o'rganish, sun'iy neyron tarmoqlari, tabiiy tilni qayta ishlash va genetik algoritmlar — aqlli o'quv muhitlarini yaratishga asos bo'lib xizmat qilmoqda. Bunday muhitlar xatti-harakatni aniqlash, bilim modeli yaratish hamda individual ta'lim materiallarini tavsiya qilish imkonini beradi [2]. Sun'iy intellektning asosiy maqsadi — axborotni qayta ishlash orqali inson tafakkuriga yaqin darajadagi muammolarni hal qilish usullarini ta'minlashdan iboratdir.

Aldosari (2020) hamda Klutka, Ackerly va Magda (2021) ta'kidlaganidek, sun'iy intellekt hozirgi kunda ta'limga ikkita asosiy yo'nalishda ta'sir ko'rsatmoqda[3]:

Sun'iy intellektga asoslangan o'quv dasturlarini loyihalash — bunday dasturlar har bir o'quvchining individual ehtiyojlariga moslashtirilgan bo'lib, o'quvchining qiziqishlari, bilim darajasi va kamchiliklarini tahlil qilish orqali shaxsiylashtirilgan o'quv yo'nalishlarini ishlab chiqadi.

Hujjat ishlarini avtomatlashtirish — sun'iy intellekt orqali bajariladigan kundalik hujjat ishlar (baholash, dars jadvalini tuzish, o'quvchilar haqidagi ma'lumotlarni yuritish) o'qituvchilarning asosiy o'quv faoliyatlariga ko'proq vaqt ajratishiga imkon beradi. Masalan, SI yordamida avtomatik tarzda yuboriladigan elektron xatlar orqali talabalar topshiriq muddati, darsga yozilish, vazifalarni topshirish va to'lovlarni amalga oshirish haqida ogohlantiriladi. Bundan tashqari, sun'iy intellektga asoslangan dasturlar plagiat aniqlashda tobora samaraliroq bo'lib bormoqda. Talabalar ishlarini bu dasturlar orqali tekshirish o'qituvchilarning vaqtlarini tejashga ko'maklashadi.

Sun'iy intellekt maxsus ehtiyojlarga ega bo'lgan o'quvchilar uchun ham moslashtirilgan, mos va qulay o'quv tajribalarini yaratishda muhim o'rin tutadi. Nutq bilan bog'liq cheklovlari bo'lgan shaxslar uchun o'z fikrini ifoda qilish imkoniyati SI texnologiyalari orqali kengayadi. Alghamdy (2023) ta'kidlaganidek, SI har bir o'quvchining imkoniyati, darajasi va ehtiyojiga moslashtirilgan ta'limni taqdim etadi. Bu, xususan, maxsus ehtiyojga ega o'quvchilar uchun avtomatlashtirilgan baholash, shaxsiylashtirilgan tavsiyalar va mos fikr-

mulohazalarni ta'minlaydi.

Biroq, sun'iy intellektdan foydalanish muayyan xavflarni ham yuzaga keltiradi. Jumladan, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari kamayadi. SIga asoslangan o'qitish texnologiyalari inson-kompyuter o'zaro aloqasini, shuningdek, ta'lim jarayonining asosiy tamoyillaridan biri bo'lgan faol fikrlashni cheklashi mumkin.

Sun'iy intellekt (SI) har bir talabaning ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim jarayonini moslashtirish va o'zgartirish imkonini beradi. SI o'qituvchilarga talabalarning darslarni qanchalik tushunayotganini aniqlashda yordam beradi, ularga to'g'ri maslahatlar berish imkonini yaratadi va o'quvchilarga murakkab tushunchalarni oson o'zlashtirishda ko'maklashuvchi o'qituvchi sifatida xizmat qiladi. Bundan tashqari, sun'iy intellekt asosidagi tashabbuslar o'qituvchilar va talabalar uchun foydali fikr-mulohazalarni taqdim etadi. Ushbu SI bilan jihozlangan ta'lim muhitlarining moslashuvchan va sodda tuzilishi orqali o'quvchilar o'z ehtiyojlariga mos ravishda ta'limni shaxsiylashtirish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Shu tariqa, sun'iy intellekt (SI) – bu o'qituvchilar va talabalar uchun o'quv jarayonini samarali tashkil qilishda moslashuvchanlik, hamkorlik imkoniyatlari, tanlov erkinligi va ta'lim jarayonini boshqarish vositalarini taqdim etuvchi, puxta ishlab chiqilgan texnologiyadir (Jain & Jain, 2019).

Sun'iy intellektning eng keng tarqalgan turlaridan biri bu – generativ sun'iy intellekt bo'lib, u ta'lim jarayonlariga bevosita ta'sir o'tkazmoqda. Bu texnologiya mavjud ma'lumotlardan o'rganib, aynan nusxa ko'chirmasdan, yangi va realistik kontent yaratish imkoniyatiga ega. Generativ sun'iy intellekt yordamida matn, nutq, video, musiqa, tasvir va dasturiy kod kabi yangi til va media mahsulotlari ishlab chiqilishi mumkin. ChatGPT kabi zamonaviy generativ SI modellariga misol qilib, foydalanuvchi bilan suhbat qurish, insho yozish, san'at asarlarini sharhlash kabilarni keltirish mumkin. Generativ SI'ning imkoniyatlari orasida matn yaratish va boyitish, savollarga javob berish, ohangga asoslangan matnni tahrirlash, matnni qisqartirish yoki soddalashtirish, dasturiy kod yozish, tarjima qilish hamda tushuntirish kabilar mavjud. Shuningdek, bu texnologiya chatbotlarning funktsionalligini yaxshilashda

ham muhim rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta'lim tizimi SI texnologiyalari bilan chambarchas bog'lanib bormoqda. Sun'iy intellektning ta'lim jarayonida qo'llanilishi orqali o'qituvchilar o'z vaqtlarini tug'ri taqsimlab, ko'proq vaqtlarini sifatli dars berishlari uchun sarflashlari mumkin. Biroq, SI texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimiga nisbatan muayyan xavf-xatarlarni ham keltirib chiqarmoqda. Jumladan, inson omilining zaiflashuvi, shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligi, texnologiyalarga haddan tashqari bog'liqlik kabi muammolar yuzaga chiqishi mumkin. Shu boisdan, zamonaviy ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish jarayonida muvozanatli yondashuv, texnologiyalarning pedagogik, axloqiy va ijtimoiy jihatlarini chuqur o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Kelajakda sun'iy intellekt texnologiyalari ta'limni yanada samarali, inkluziv va adolatli qilish yo'lida muhim vositaga aylanishi shubhasiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Aldosari, S. A. (2020). The future of higher education in the light of artificial intelligence transformations. *International Journal of Higher Education*, 9(3). <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n3p145>
2. Klutka, J., Ackerly, N., & Magda, A. J. (2021). *Artificial intelligence in higher education: Current uses and future applications*. Learning House: Wiley Education Services.
3. Alghamdy, R. Z. (2023). Pedagogical and ethical implications of artificial intelligence in EFL context: A review study. *English Language Teaching*, 16(10), 87-98.
4. Jain, S., & Jain, R. (2019). Role of artificial intelligence in higher education – An empirical investigation. *International Journal of Research and Analytical Reviews*, 6(2), 144z-150z.